

In haar meest ambitieuze roman tot op heden houdt Aminatta Forna het Westen een spiegel voor. ‘Het probleem is dat we ons te veel vastklampen aan het idee dat we gelukkig moeten zijn.’ **KATHY MATHYS**

‘Westerlingen hebben te weinig veerkracht’

Lagen van de stad

Jean bestudeert vossen en legt ecologische dakterrassen – natuurlijke ruimten, noemt ze die – aan. Tijdens een van haar hardloopsessies botst ze letterlijk tegen Attila die in Londen komt praten over weerbaarheid en trauma. Beide geraken betrokken bij de zoektocht naar een weggelopen jongetje, een mysterie dat halverwege de roman wordt opgelost. Het gaat de schrijfster dan ook niet zozeer om suspense, wel om een trage verkenning van haar personages en hun werelden.

Forna laat in *De paradox van geluk* lagen van de stad zien die je niet zo snel opmerkt. Je komt te weten dat Nigerianen in Londen in de beveiligingssector werken, Ghanezen in de horeca. Veel meer dan het verhaal van Attila en Jean is dit een roman over een gemeenschap, over mensen die elkaar helpen wanneer de nood hoog is. Dat de Afrikaanse personages plezier maken tijdens de zoektocht naar het verloren kind, verbaast Jean. Zij vertegenwoordigt de blik van het Westen. Gelukkig maakt Forna van de Amerikaanse geen zwakkeling die van het minste van slag is. Jean is een complex personage.

Het boek gaat breder dan de thematiek van weerbaarheid. Forna schrijft overtuigend over liefde, rouw en verdriet. Jammer dat de vertaling bij momenten stroef is.

(Kathy Mathys)

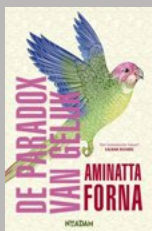
Aminatta Forna

De paradox van geluk.

Vertaald door Aleid van Eekelen-Benders en Mariella Duindam, Nieuw Amsterdam, 415 blz., 24,99 € (e-boek 12,99 €).

Oorspronkelijke titel: ‘Happiness’.

★★★★☆

De paradox van geluk, zo heet de jongste roman van de Schotse schrijfster met Sierra Leone roots Aminatta Forna, waarin ze de Amerikaanse Jean opvoert. Dier-soorten die niet geliefd zijn, dat is Jeans onderzoeksveld. Nu bestudeert ze stadsvossen in Londen; toen ze nog in de VS woonde, was de coyote haar onderwerp. Toeval-lijk leert de gescheiden Jean Attila kennen, een traumaspecialist uit Ghana, die in Sierra Leone werkt en in Londen is voor een conferentie.

‘In elke roman probeer ik een vraag te beantwoorden,’ vertelt Forna. ‘In het begin weet ik nog niet precies wat die vraag precies is; dat komt geleidelijk.’

‘In *Fantoomliefde* gaat het over hoe mensen die een burgeroorlog hebben meegemaakt verdergaan met hun leven en welk verhaal ze zichzelf vertellen over die oorlog. Verder is de roman ook een verkenning van de werking van trauma’s en posttraumatische stress. Die thematiek boeit me, ik heb me er grondig in verdiept.’

‘Wellicht kwam het daardoor dat ik op een dag het boek *Veerkracht* kreeg opgestuurd door een onbekende. De schrijver, Boris Cyrulnik, zet helder uiteen wat ik al begon te vermoeden toen ik in Sierra Leone, het land waar mijn familie woont, onderzoek deed. In Sierra Leone ontmoette ik een psychiater die me vertelde dat het uiteindelijk goed zou komen met de meeste mensen die leden onder de burgeroorlog. Hij vond dat het label trauma te snel wordt toegekend in de psychiatrie. Vooral in het Westen is dat het geval. Mensen zijn tegenwoordig al getraumatiseerd na ziekte of een echtscheiding.’

Hoe zat dat bij uw familie? Kwamen zij de dood van uw vader te boven?

‘Uiteindelijk wel. Nadat ik erover geschreven had in het non-fictieboek *The devil that danced on the water* dacht iedereen die ik ontmoette dat ik wel gebroken moest zijn. Mijn vader was immers vermoord. Ze verbaasden zich erover dat ik zo vrolijk ben, net als mijn stiefmoeder en de rest van de familie. Natuurlijk hadden we ver-

driet, maar we waren niet gebroken. De inwoners van Sierra Leone wisten de draad weer op te pakken, dat heb ik mijn eigen ogen gezien. Ook in Kroatië, de locatie van mijn vorige roman, *Het huis met de schaduw*, gingen mensen verder met hun leven, leerden ze weer lief te hebben, gingen ze opnieuw dingen kweken in hun moestuin.’

In ‘De paradox van geluk’ richt u voor het eerst uw blik op het Westen. Hoe veerkrachtig zijn wij?

‘Het is bedroevend gesteld met de veerkracht in het Westen. Het is geleden van de jaren veertig dat we een oorlog meemaakten. Ondanks die duurzame vrede zijn we onszelf heel erg gaan afschermen van de wereld. Ik ben soms geschokt wanneer ik zie hoe weinig weerbaar westerlingen zijn, hoe onhandig en zwak ze reageren wanneer er iets onaangenaams gebeurt. Mensen uit mijn omgeving zijn totaal gebroken door gebeurtenissen die onvermijdelijk zijn, die ze hadden kunnen verwachten.’

‘Het probleem is dat we ons te veel vastklampen aan het idee dat we gelukkig moeten zijn. Alles wat dit ideaal overschaduwde of tijdelijk opschoort, zien we als een bedreiging of een mislukking. Ik woon tegenwoordig in Washington en daar krijg ik constant de vraag voorgeschoteld: hoe vind je geluk? Alsof ik een zelfhulpboek heb geschreven! Wel denk ik graag na over hoe wij het idee van geluk invullen. Voor mij maken zogenaamde negatieve gevoelens ook deel uit van de geluksbeleving.’

‘Afrikaanse kinderen weten dat ze al op jonge leeftijd narigheid kunnen meemaken. Westerlingen rekken de kindertijd onnodig lang. We schermen onze kinderen te veel af en we zadelen ze te veel op met onze ideeën over perfectie.’

‘Hulpverleners vertelden me welke factoren belangrijk zijn voor de ontwikkeling van veerkracht.

Ten eerste hangt alles af van het land waarin je bent opgegroeid. Wanneer je in een Afrikaans land woont, heb je heel andere verwachtingen van het leven en besef je dat er vervelende dingen gaan gebeuren. Dat verhoogt de veerkracht. Andere factoren zijn je nabije omgeving en je temperament.’

Attila duikt al heel even op in ‘Fantoomliefde’. Liet dit personage u niet los?

‘Ik was gehecht aan Attila. Toch wilde ik niet meer over Sierra Leone schrijven. Ik heb eerder geschreven over wat ik de westerse blik noem. Het Westen kijkt vaak naar de rest van de wereld, geeft kritiek. Waar het Westen minder goed in is, is zelfonderzoek. Wat zou iemand uit Sierra Leone vinden van onze levensstijl en onze waarden? Die vraag stellen we ons niet graag. Daarom heb ik Attila naar Londen gestuurd.’

‘Attila is een levensgenieter, ondanks de gruwelen waarvan hij getuige is. Ik heb wat van mijn eigen ervaringen in dat personage gestopt. Het leven in Londen heeft iets kunstmatig voor hem. Toen ik heen en weer reisde tussen Sierra Leone en Londen had ik datzelfde gevoel. Die werelden lagen zo ver uit elkaar dat het leek alsof ik door een muur wandelde, zoals in een sciencefictionfilm.’

‘Mijn ideeën over het andere hoofdpersonage begonnen vorm te krijgen terwijl ik les gaf aan Williams College in Massachusetts. Ik zag er veel dieren en begon hen te observeren, te lezen over hun gewoonten. In die regio zitten coyotes en ik interesseerde me voor de geringe afstand tussen mens en dier. Ook vanuit ons Londense huis heb ik altijd wilde dieren geobserveerd – er zitten vossen in de tuin. We laten ze begaan, houden van hun gezelschap. Zo ontstond Jean.’

Is er een verschil in de manier waarop mensen met wilde dieren omgaan in Engeland en de VS?

‘In Amerika lopen de emoties sowieso hoger op. Ik las het boek *Coyote at the kitchen door* van bioloog Stephen DeStefano. Hij ergert zich aan de manier waarop de mens controle wil uitoefenen. Aan de ene kant willen we in het groen wonen, aan de andere kant mogen er geen vervelende dieren rondlopen.’

‘In het Westen zijn mensen tegenwoordig al getraumatiseerd na ziekte of een echtscheiding’

Hebben de dieren in de roman ook